

HYMNVS,
SEV CANTICVM
AD DEVM.

VIBVSQVE, ô lubar
splendidissimum, tantum tui
luminis impertijsti, vt quemad-
modum sitientes ad limpidissi-
mum fontem, ita hi ad contem-
plandam laudandamque Diuinitatem tuam
amore rapiantur, maximam illis felicitatis
partem adesse haud dubium est. Et quanquam
nomine, neque similitudine, neque magnitu-
dine, aut alio quouis exemplo, ostendere aut
comprehendere Te queam, vt qui Tui tan-
tum similibus sis, nihilominus inefficaces
meos conatus exprimere malui. Pium hoc
opus, Excelsè Deus, nisi Tu ipse adiuueris,
non solum infaus quisquam homunculus,
qualis ego sum, sed neque principales mentes
quæ Tibi assistunt, inchoare possunt. Non ego
furore quasi fanatico id ausus sum, vt quali-
bulcunque verbis quæ plurimum à te abluunt,
Tibi tribuam. Horret animus, quum furorem,
iram, misericordiam, indignationem tantæ
Maiestatì tribui audios: sed religiosi Viri quã-
tum hominibus prodesse voluerunt, iustitiæ
declarantes effectus, tantum dignitati tuæ de-
traxerunt. Ita licuit, te permittente, vt popu-
lus omnium bonorum rudis, qualiscunque
modo à cultu tuo non abalienaretur. At nes
hymnũ non populo sed Diuinitati, non homi-
nibus sed Deo canimus. Lumen igitur sapien-
tiæ, quod à Te solo habere licet, indulge, vt
quantum homini fas est, de tua potestate, sa-
pientia, æternitate, beatitudine, amore, ac be-
neficiis erga nos non solum, sed vniuersa quæ
genuisti, quæ creasti, quæ fecisti, quæ esse vo-
luisti, vt melius exprimam, verba habere pos-
sim: nec in perturbationum nomina, aut de-
fectuum, aut aliquid quod non solum nihil
quod in Te sit, exprimat; nam hoc vitare me
non posse satis intelligo: sed saltem cum di-
gnitate tua nullã similitudine conueniat, in-
cidam. Veniam peterem pro tanta temerita-
te, Numen ô Maximum ac Præsentissimum, si
non hæc Te verba facerem, qui intelligas,
non hoc ab audacia, sed amore illo erga Te
ardentissimo, quo me imbuisi, proficisci.
Nam etsi ego quod humanarum virium est,
non posseto præstare, alius forsan mente
purior melius adimplebit. Interim verò reos
omnes agam mortales ingratiitudinis, erga
tanta tamque assidua beneficia, impudentiæ
aduersus tantam sapientiam, temeritatis ad-
uersus infinitam potestatem, denique stulti-
tiæ, debacchationum suarum momentanea-

rum, in perpetuo æternitatis tuæ conspectu.
Ignosce mihi tamen, ô Splendor infinite, tot
maculis, tot peccatis, quibus anima mea in-
terim sedata, deturpata, atque conspurcata
est. Scio quantum aberrem in sermone, dum
vt ignoscas, non ignosci mihi postulo: Ver-
um quod alios deterrere potest, atque à pro-
prio sensu auertere, & ex mentis statu deijce-
re, hoc mihi nunc præsidio est, cum non mi-
nor sit liberalitas quàm potestas, & amor ip-
sa Maiestate. Non patitur præsens præsentem
aberrare. Iam intelligo non mouendus affe-
ctus, non mihi comparandam beneuolen-
tiam, non augendum id cuius nec minimam
particulam æquare possim. Nihil tuã causã
à me dicendum, qui plenè in te ipso solus sis
beatissimus. Nullã laude etiam opus est apud
alios, qui à tot Illustrissimis mentibus perpe-
tuò lauderis. Quid ergo hac accessisti, dicit
quispiam? vt quod Parenti seni præstat Fi-
lius valens & probus, ita Regum Regi hu-
millimæ sortis homo ex debito quantum licet
reddat. Tria enim cum sint, propter quæ gra-
tias promerentibus reddimus, vt illis profi-
mus & apud audientes testemur honoris de-
bitum, & vt officio nostro fungamur, hoc
hic præstare licet: Primo opus non est, reli-
quum partim vsui est, partim autem non. Nã
immortalibus persuadere hæc, aut docere vel-
le quæ ipsi locupletius adepti sunt, absurdissi-
mum est: mortalium autem plerisque forsan
haud inutile fuerit. Itaque in re prorsus diffi-
cillimã, ac supra etiam horum numinum vi-
res, facilem mihi aditum præbuiti. Etenim
mortali cum immortalis, miserrimo homun-
culo cum excelsa potestate, rudi cum suprema
sapientia, impurissimo cum optimo, meticu-
lolo ac pauido cum ipsa securitate, curis obru-
to cum beatissimo nulla esset societas, nullã
similitudo. Diuinitatis tuæ fauore & præsen-
tiã tanti apparatus mens impletur, animus
augetur, memoria confirmatur, studium ac-
cenditur, vt nesciam iam quid difficilius sit,
deserere ceptum iam opus, an pro viribus
adimplere. Non me terreat incommoda plu-
rima, quod & tui & tibi assistentium, & mor-
talium rationem habere oporteat: cum Tibi
nihil nisi candidum placere possit, assistentes
maiolem desiderent sapientiam. Nemo enim
ea quæ melius nouit, libenter audit; morta-
les captari & affectus moueri volunt. Tum
demum quod quæ nôrim, maximã ex parte
Omnipotentij Regi non congruant, quæ tu
habes,

habes, omnia penè mihi ignota sint. Verùm gaudium quod ex hac laudatione capio, efficit vt non solum labor hic mihi dulcis sit, sed etiam iucundus, adè vt in ipso opere mirum in modum gestiam. Quid enim suauius mihi esse potest, quàm arcana tua posse non solum abs te assequi; sed etiam aliis mortalibus explicare? Quid gratius, quàm pro tot beneficiis, me vnum quasi pro vniuerso mortalium genere gratias tibi agere? Quid pulchrius, quàm tua posse in omnes commemorare beneficia? Quid denique excelsius, quàm præclara magnificaque dona vitæ, virtutis, veritatis ac sapientiæ, quæque solum verè bona sunt, non solum apud immortales hos Deos, sed etiam apud nos ipsos mortales, quibus sumus, quibus felices viuimus, quibus nos his Diis similes effecisti, quæ solum abs te ipso accepimus, recensere? Quid si ego à te in te genitam immensam Sapientiam effluentem perpetuò, tanquam perennem fontem, ardentissimum amorem adiciam, nonne ego sapiens ipsâ cogitatione, atque beatus efficiar? Inuitar ad dicendum largitio tua liberalissima, quâ me tot annis felicem esse voluisti, in omnibus calamitatibus opem subministrasti: denique hoc tanto tui amore accendisti, vt videaris, ô summa benignitas, flagitia mea mihi noluisse impntare. Itaque has tibi veras preces, veras supplicationes fundo, Optime Maximeque Deus, atque Deorum Deus, omnibus hymnis præstantiores: Nam et si numeroso pede non fluat oratio, splendor rerum ipse multò venustius liberum dicendi genus efficit. Quid enim dignius, aut tantæ Maiestati congruentius quàm simul referre magnitudinem potentis, sapientiæque ac liberalitatis tuæ? vt qui cum infinita cognoscas, omnia possis, liberalissimè dona tua in vniuersos impertiaris. Quamobrè ego tibi soli, inquam tibi soli, etiam vel ob id tantum, quantas possum gratias debere constitor, agoque, quòd huic tam digno negotio, tam laudabili operi, tam excelsæ prouinciæ, vt per me hymnus hic, hoc canticum dicatur, me præfereris. Quis enim Te sine te cognoscere aut laudare potest? Quis puro candidoque animo, sacrataque verba, ab alio, quàm te ipso puritatis, candoris, benignitatisque fonte vnquam accepit? aut quis impurus, & vt dicunt, illotis manibus, te laudare audeat aut possit? O! felicem mihi diem hanc, ô beatam sortem & supra mortalitatis conditionem, memorabilem, posterisque omnibus celebrandam! Tibi, inquam, ô summe Deorum immortalium Pater, Tibi prima hæc gratia debetur, velut optimo & potentissimo rerum omnium Parenti: qui cum infantulus essem, effecisti laudum tuarum præconem. Tu principium ante omnia, omniūque salus, bonum immensum, potestas infinita: in te ipso collecta æternitas, ac quasi momentum exterius explicas in Diis, non tu in illa constitutus es: In cuius contemplatione felicitas solum nostra consistit. Nam & exemplo cæterorum immortalium Deorum, qui beatissimi sunt, & nullâ aliâ causa, nisi quòd te assidue intueantur, & quòd felicitas omnis in bono constituta sit, quòd in te solo & purum & perfectum est. cum immortales hi Dij bonum purum, sed haud perfectum, nos verò neque perfectum

neque purum possideamus, comprobari potest. In te huius perpetui silentij quo quasi in horto amœnitatis, tantâ voluptate, quiete, securitateque fruimur, fons est. Hinc vix præ gaudio continere me possum, quin exultem; certè gestire cogor. O stulti mortales! ô infani! qui felicitatem vestram vbi non est queritis! in diuitiis, in potentia, in honoribus, in gloria, filiis, amicis, improbaque voluptate: vbi omnia volubilia, inconstantia, caduca, infirma, ac falsis imaginibus plena: Bonum sine bono, securitatem absque securitate, vitam in morte, laetitiam in sordibus, beatitatem in miseriis, stabilitatem in inconstantia. silentium in turba ac strepitu queritis! Quicumque dulcedinem ac suauitatem tui Numinis, quicumque hoc iucundissimum nectar vel à labris degustarit, ille omnia hæc, quæ vos mortales suspicatis, desideratis, atque admiramini, insipida, amara abominandaque esse deprehendet, & si quis vltro offerat, reuuet: solum illa admittens, in quibus cū boni mentita specie madata tua exequi posse sperabit. Nam fatuas illas voces Rhetorum, Principes ac Reges tam turpibus mendacis laudantium, nonne omnes vos mortales ridetis: hi verò, si fieri possent, indignè ferant, cum sentinas cædè, rapinarum, libidinum, iniustitiæ atque impietatis, sanctos, innocentes, sacrosque appellari auditis; & quòd etiam multò impudentius est, stirpes illorum, regna, sceptrâ, quoque nil absurdum excogitari potest, homunculos ipsos, qui, vt vester Homerus etiam testatus est, foliis (adè caduci sunt, ac momentaneâ in dies singulos vitâ viuunt) similes prorsus sunt, æternos appellare audent: nulli parcunt laudabili titulo, nullum explodunt mendacium, quantumvis absurdum, modò orationem canoram ac gradibus verbis consarcinatam efficiant: tantum in illis est audacia atque temeritatis, in ipsis verò quibus dicuntur panegyrici, amentis ac stuporis, vt quæ non solum à veritate, sed ab omni veri etiam similitudine abhorrent, illi imponere audeant, ipsi imponi sustineant. Ita parasitorum hoc genus efficit, vt neque falsa in illis deprehendere possitis, nec verarum laudum, assuetis fabulas pro historia audire, magnitudinem æstimare vobis liceat. Et quâquam liberius, vt lubet, mentiantur, non tamen falsa hominum encomia veras tue laudes, ô potentissimum Numen, æquare poterunt: Verùm hæc minus artis in me, minus industriæ ac diligentis, denique forsitan minus fauoris tui ostendent: cum ego in latissima segere bonorum, argumentorumque laudis tam sterilis videar; illi ob exercitationem ac audaciam in tam inanibus argumentis adè locupletes & abundantes. Sed quid hoc est? illi nihil tamen dicunt, sed obstrepunt, nostra, oratio exilis & inornata testimonium solum assert immensitatis tuæ. Quid ornamento opus est, vbi quòd narrare velis, omnem mentis nostræ capacitatem, omne figmentum infinito exuperat intervallo? Quid addere velim ei, cuius si vel minimam partem possem attingere, admirabilis omnibus videret? Quâ mihi arte ad illustrandam orationem illam, quæ tota per se illustratissima est, & supra omnem nostram cogitationem, vtendum?

Num

Num quis audeat potestatis tuæ immensæ opera laudare, vel solam attingere? Crea-
sti Orbem hunc totum, maria terras, cæ-
lum, astra, tantâ magnitudine, tantâ pulchri-
tudine, vt neque sensus sufficiat, neque mens
facis rectè deprehendere possit. Et tamen
hoc totum quod deprehenditis, quodque ve-
stra æstimatione maximum vobis videtur,
maiusque illâ longè est eorum quæ vos ne-
que videtis, neque cognoscitis, vix minima
pars est: seu magnitudinem magnitudini, seu
pulchritudinem pulchritudini, seu dignita-
tem dignitati conferatis. Quæ cum maxima
sunt, & talia vt nihil maius possit existima-
ri, multo tamen maiora sunt, potuisse ante
æterna esse, immensa absque magnitudine,
tempus momento perpetuum, molem ex ni-
hilo, fabricam tam admirabilem absque in-
strumento, sed solâ voluntate fecisse. Quid
quod in ipsa magnitudine aded admirabili
maius aliquod potestatis tuæ argumentum
elucescit: nam ductor illius, vbi tot perpetui
micant splendorum in singula momenta,)di-
co ea in quâ horula ipsa diuisa sexcenta ef-
ficat) plus spatij superat, quàm sit hic vni-
uersus terræ & aquæ ambitus. Et tamen
aded magna est machina, vt cum tanta ve-
locitate sidera ferantur, quæ omnem huma-
nam cogitationem excedat, (nihil enim tale
vel fulgur efficere potest, aut multo minus
tormentum vllum bellicum, aut sagitta)
quiescere tamen, & omnino immota ma-
nere videantur. Atque rursus cum immota
maneant, tam procul absunt, vt maximas &
incredibiles spatorum magnitudines supe-
rent. Cur ergo qui non te adorant & colunt
qui te impij spernunt, hoc vel solum quod
oculis subiicitur, quodque certis rationibus
constat, non suspiciunt: nam reliqua quæ
nobis abdita sunt, ac sensibus non subiecta,
nec mēs nostra capere, nec si scire detur, ex-
plicare fas esset, aut multo minus vobis in-
telligere liceret. Hæret iam animus, horret,
stupet, denique lapidescere videtur, & mens
ipsa amens fieri, dum hæc solū quæ oculis
subiiciuntur, considero. Solem hunc vi-
detis, quem vos pedis magnitudinem vix
implere existimatis: hic molem terræ & aquæ
plusquàm centies ac sexagies superat, atque
eo multo maiora sunt multa astra, longè au-
tem quæ Canicularum nomine significatis.
Sed hoc non est quod admirari debetis, quā-
quam maximum sit; sed quod tantillum cum
sit Solis corpus, vniuerso huic Orbi, aded
magno, ad ipsum illustrandum sufficiat. Sæ-
pe ego testaris sum Vos me odisse, o mortales,
sed non vos ipsos odi, verum temerita-
tem ac stultitiam vestram. Quippe cum ope-
ra hæc tam magna, & supra vestram mentis
ac sensuum capacitatem, intueamini, cur est
quodd tantum Numen totis viribus, non ver-
bis ipsis, sed factis ac piâ mente non vereamini
non colatis, & adoretis? cur illi non
perpetuò puris votis non supplicatis? cur
non timetis? cur inobedentes illius manda-
tis, cur pernicaces estis contra illum, contra
quem etiam omnes vnâ consentiatis, nihil
potestis, ille autem vel nutu ipso vos omnes
deletere potest. Cur ergo cum tales sitis, ego
vos maximo odio non prosequar, nondam-

nem, non accusem? Verum ad Te, Oprime
Deus, reuertor, à quo vtinam velis nun-
quam etiam vel volēs ipse discedere queam.
Ita mihi ignoscatur opto & rogo, tuus vel
etiam inuitus vt sim facias cupiam. Quid
illud æternitatis tuæ arcanum, in quo & om-
nibus præsens, & illa tamen diffuere pate-
ris, & si alia etiam æterna esse velis, tu ta-
men ante ipsa esse possis? Quid quodd im-
mensitatis pater cum sis, vbi sis nemo nouit,
nisi ex operibus; magnitudinem autem tibi
tribuere, profanum est. Ita præsens es omni-
bus, vt nullibi sis: ita magnus, vt nihil extra
te sit. Sic & illud rursus maximum cælum
ferri velocissimè, liquidum esse, nec tamen
solui, cum apud nos vel mediocri motu etiã
ipsa metalla liquecant. Et sidera quæ in ipso
cælo infixæ sunt, tam tenui materiâ, quoniam
pacto radios Solis etiam ad nos reiciunt?
cui rei locuples testimonium luna affert. Hæc
atque infinita alia, quæ iam facta admira-
mur, neque quomodo fieri potuerint, depre-
hendimus, non solum maximæ sapientiæ, sed
immensæ potestatis argumenta sunt. Verum
quanquam hæc laudis ac gloriæ, potentiaque;
in signis sint indicia, cum tamen ad infinitam
dignitatē conferuntur, quâ vis absque meta,
maiestas absque termino continentur, hoc
solum ostendunt admiratione dignum, quon-
iam pacto finitum in infinito comprehendatur,
aut quomodo infinitum finitum potuit
indigere? Multis enim persuasum est, quæ in-
finita sunt, nihil extrâ relinquere, nec quæ
in infinito continentur, finita esse posse. Sed
tamen ista quamuis necessaria non sint, pos-
sunt admitti: nec est quo indigeamus, vel
quo componatur, sed effluit & iuxta metam
susceptionis formatur ac desinit. Nam mo-
dus ipse agendi, cum ex nihilo vniuersum,
imò hæc vniuersa fuit, infinitam ostendit
potestatem, ne infinitis infinitum esse ne-
cesse sit, si hæc infinita forent. Etenim non
in producto hæc est immensitas, sed in te
ipso. Auge in nobis lumen diuinitatis tuæ, si
si tua arcana vis vt pandam? Quid enim hoc
est, momento ipso omne tempus comprehē-
disse, vt mille anni nobis, nec dies vna tibi
sint? neque rursus mille tibi anni nobis vna
dies? Quota enim pars vitæ tuæ æternæ sunt
mille anni, non vitæ nostræ diecula, quan-
tumuis etiam longissimæ, certa portio est: vt
etiam mille anni nobis, cum æstimatione re-
rum nostrarum, maximum contineant spa-
tium temporis; in te cum minima sint por-
tio diuinæ vitæ, imò ac portio quidem, vi-
cem puncti, & minus quàm dieculæ obti-
nebunt. Quam rem cum equo mecum reputo,
vix vllam felicitatem tam diuturnam, tam-
que magnam esse posse reor, quæ homines si
saperent, beatos reddere queat: atque ob id
in dies ratione ipsa suadente, minus ac mi-
nus ad humana hæc bona, fortunæque dona
optanda, cupidus euado. Sed iam quasi sub
hyemis niuibus ac glacie totus torpeo. Vti-
nam mihi, o Numen præsentissimum, des, vt
tam tui tuarumque rerum amore ardeam, vt
in mortalibus refrixi. Sed video id necessa-
riò contingere, vt prius veterem hunc sordidum
quæ hominem exuamus, quàm illum
splendidum & purum induamus: quam ob rem

non leuis muneris esse duco, iam illum magnâ ex parte exuisse. Itaque quid vos iuant, ô mortales, regna vestra atque gloria, stirps longâ felicitate deducta, postquam neque in his, in quibus felicitatem esse existimatis, felicitas vlla est, nec diuturnum hoc vestrum regnandi tempus, cum ad Dei maiestatem, cum ad id quod verè est, confertur, puncti vel momenti vicem obtineat? Eja agite iam, expergiscimini tandem omnes. Quid enim vos iuant filij, fratres, consanguineique in tanta solitudine? quid diuitiarum vestrarum in tanta omnium verorum bonorum inopia? quid vitæ longitudo in tam breui cursu æui? quid gloria hæc inanis in tam cõtempta conditione? quid denique ambitio, fastus ac superbia vestra in tam humili fordidôq; statu rerum vestrarum? Quod si ab his incommodis huius corporeæ molis, ab his difficultatibus, ab his necessitatibus contingeret liberari, existimo quod nunc ego sentio, quod nunc ego video, omnes vos, aut saltem maximam partem sensuros. Quare qui iam hanc sordidam vestem exuistis, cur est vt denuò in luere curetis? & qui tantis laboribus vetus hoc ædificium diruistis, quod vobis sinere liberum erat, cur modò cum tot incommodis reparare tentatis? Persistite in iudicio, permanete in sententia, cum nihil melius, nihil dulcius, nihil iucundius animis vestris esse possit intuitu huius lucis, memoriâ tam præsentis boni, intelligentiâ immensæ sapientiæ. Sed ad rem redeo, vnde digressus eram, eo studio quod cuperem omnes nos homines, vt par est, tuæ Diuinitati tam addictos esse, quàm tua postulat dignitas & beneficiorum magnitudo, & quàm mihi optabile esset, cum tot artis exempla, cum tantæ sapientiæ specimen edidisses, atque admirabili potestate ex nihilo momentòque tantam molem constituissem, illud etiam addidisti, vt tot instrumenta absque instrumento, tantam rerum multitudinem vnus, tantam varietatem sine vlla varietate condideris, cunctâque solâ voluntate creaueris, vt idem penè fuerit, voluisse atque fecisse: cumque in omnibus, vt penè dicam, maius sit velle quàm posse, plurâque cupiant quàm efficere queant, in te vno plus possis quàm velis, aut quod non solùm mihi, sed omnibus certissimum esse debet, saltem nunquam velis, quod prius non possis Immensus certè amor, immensa sapientia, immensaque potestas: sed si comparatio tali licet hic vti, nihil ipsa potestate immensus est. Quæ enim Sapientia constituit mundum, hæcque beatas mentes, nonne à te parente primùm proflexit ab æterno, in teipsòque nata est? cuius non exemplum minùs elucescit in his quæ videmus, quæ agnoscimus, quàm in infinita potestate. Quis terram in medio pendentem constituere nouisset tam turè tantam molem? Tu tamen appetitu centri eam firmasti. Quis prohibuisset ne ab aquis fluitantibus mergeretur? at tu terram, vt absorberet eam, ordinasti, illam, vt descenderet, iussisti. Quid iussisti? mentior coram te, sed non apud te: voluisti, dicere debueram. At nonne scriptum est, verbo Dei cæli facti sunt? qui per aquas in se quasi distillando re-

deutes, ne non semper terra ab eis irrigaretur, fecisti fontes & flumina: quique eodem modo ex salsa dulcem, & siderum vi sursum trahens, ac rursus demittens, pluuias effecisti. Qui balneas calidas in hominum commoda fabricasti, vt ipsa sibi frigiditas hostem quasi pararet atque seruaret. Montes autem (quid de ornatu dicam? illum prætermittere volo, ne inter tuæ immensæ sapientiæ exempla, quicquam nostræ mentis capacitati mediocri subsideret) vt nunquam nobis aquarum copiam deesse paterentur, nec ab eadem opprimi. O diuinam verè tuam mentem, quâ eodem inuento duobus maximis contrariisque inuicem periculis prouidisti? Omitto nunc niuium conseruationem, auras frigidas, arborum proceritatem & firmitatem, metallorum commodam exhibitionem, saxa ingentia humanis visibus ad structuras accomodata: Quæ omnia cum ad egregiam vtilitatem pertineant, sic illa cum necessitate coniunxisti, decorèque ornasti, vt non solùm magnitudine vtilitatis, & multiplici vsu, sed ipso ordine, ipsaque coniunctione, tantæ sapientiæ specimen aliquod non mediocri apud nos (nam apud te, quæ nos maxima esse existimamus, leuissima esse scio) declararent. Verùm & illud deesse videbatur tantis commodis, ne aquæ non in terræ superficie contineri possent, nec piscium vitæ, nec nostris commodis, nec vniuersi pulchritudini consultum esset. At tu quàm facili omnibus occurristi? Pendere tractu siderum, concuti ventis, æstûque maximam maris partem agitari, solidum esse imum salis copiam etiam additâ voluisti. Quibus etiam prospectum est, ne tanta aquarum moles putredinem contraheret, aut in vnam partem desfluere cogeretur. Ac interim ei incommodo prospexisti, ne terræ medium nimis à Solis radiis exureretur. Et ne omnino tam potentis sideris vi, imbecillis aquarum succumberet, quantum ob vim ab illo metuebatur, tantum nubium molem assiduitatemque auxisti: vt sic rursus obuiam eodem medio duobus maximis atque inuicem contrariis incommodis iretur, scilicet vt nec aqua destitueretur, nec illius copiam obrueretur. Simulque terrarum munimen magnum fabricasti, atque ita omnia temperasti vt tuæ sapientiæ magnitudinem, nostræque imbecillitatis, qui præsens hoc arcanum nec sensu dignoscere, nec mente ipsa comprehendere valeamus, testimonium præberent. A te frustra mortales quicquam nisi factis ipsis exorant, cum nihil nobis ex merito, sed gratuita liberalitate, nec ipsam bonam despiciens mentem, vbertim largiaris. Qui Reges in eorum potestatem constituisti Dominos, & Tyrannos in subditorum vltionem imperare permittis. Qui nullo in loco es, sed ante omnem locum in temetipso solùm: non magnus, neque paruus, sed immensus. Instituisi vitas has etiam ante locum, ante tempus in semetipsis, atque exinde in in te solo constitutas, mundum verò & locum, ac tempus continentes, vt quod sit solum esse velis. Dubiâ ego in luce, imò in tenebris ipsis vagabar: quicquid luminis & claritatis ac veritatis adeptus sum, à te ipso

ipſo proficiſcitur. Quod nunc, quod olim eras, ac eris, idem eſt; at nos, vt veſtis malè contexta, ſeneſcimus, & mutamur in deterius. Quis conſtituit Solem, tanquam Regem inter ſidera, eiusque motum ſuperiorum triū moribus certâ ratione ita cœquauit, vt nullâ ratione adhuc conſtet? Atque hæc etſi ſciſſi poſſint à nobis, ſupra nos ſunt, cùm lumen hoc tuum imaginibus numerorum & menſurarum non adhæreat, ſed mortalitas ipſa hæc fingit: cùm verò altius progreditur, ne fingere quidem poſteſt. Sumus nos, & non eſſe ſcimus, etiamſi ſomniaremus, qui tamen & cur neſcientes. Ita mundum eſſe ſcimus, nec magis quid in illius ſit limbo atque corona ſcimus, quàm vermis in auellana genitus nouit auellanæ corticem, aut quid extra eum ſit. Qui ſignificas pluribus diuerſâ linguâ loquentibus idem, quaſi vnusquisque propriâ linguâ loquentem audiat: Et effeciſti verba imaginis diſciplinæ veram doctrinam mentibus his tradidiſti. Conſtituiſti terram & maria in æquilibrium, & cœlos ipſos in æquilatione: cùm regna & imperia eorū ſic tempore & ambitu certo definiſtis, ac filios Anacyndarum præeſſe permiſiſtis, vt in alias gentes dominatus deuoluatur. Qui numerum, qui menſuram omnium ſic certâ ratione definiſti, vt eorum quæ ſunt, fuerint, eruntque, nihil te fugiat. Et æterna miſcuſti caducis: atque ex his imaginem quandam perpetuitatis effanxiſti. Beati omnes qui te amant, & in te ipſo conſidunt: atque etiam hi ſoli beati eſſe poſſunt. Beatiores autem qui te intuentur. Beatiffimi verò qui te ſimpliciter agnoſcunt. Tu ille es, cui nihil aduerſatur, ſed vt cœcitas & ſurditas, defectus ſunt eorum qui te oderunt. Quibus permiſſum eſt vt te agnoſcant, hi ne ament te, omnino fieri non poſteſt. Maxima ergo gratia eſt te vnice diligere: ab his enim, quantum illis ſas eſt, cognofci voluiſti. Quid ergo impio relinquitur niſi error & deſperatio? qui cùm mortuos ſe exiſtiment, in quo melior eſt eorum conditio, quàm laterculi in fornace cocti. Non eſt vita præter tuam, nec niſi à te: & ided æternitatis particeps. Quæ omnino deficiunt, vmbra vitæ ſolùm aſſequuntur. Vita vera non deficit, vt neque ſplendor in tenebras verti poſteſt. Quid gloriâmini impij cum veſtra poteſtate? Nonne ſicut laterculi, qui in caput hominis cadentes interfecerunt. Iuſtum oppreſſiſti? iuſtum occidiſti? Delictis fruimini: his ſucatis bonis abundatis? Quid inde, poſtquam à vitæ trunco auulſi eſtis: nec ramuſculus vllus ex illo ad vos peruenit? Gnauiter agite, qui Numen æternum amatis, & ne ſalutem quæ in illo ſola repoſita eſt, deſperetis. Quid Artaxerxi nunc, aut Cæſari, vel Alexandro? Quis illos non cœnz vni poſtponat? Quis eorum voluntatem curet? & quis vbi reliquæ ipſorum ſi ſuper'eſſent, eſſe ſuſtineat? quin potiùs canum cubile, & ſordidam paleam illis omnibus præponat, atque eis inſidere malit. Vbi ergo eſt veſtra gloria, veſtra geſta, veſtra potentia atque delicta? Omnia inania, quæ à ſuo trunco auulſa ſunt. Quid illis reſiduum, niſi dixæ cædes & impietates? Conſolamini aſſiſti, & exultate, qui ſperò in iurare iſto

repoſuiſti, vbi neque timor eſt interitus, neque ſuſpicio indigentia, neque metus obliuionis, nec ingrati intuitus atque operis formido eſſe poſteſt. Laudate vos viciffim, ac vobis ipſis blandiamini: nihil tamen vobis ſuper'eſt, quàm mouere affectus, & non recordari veſtræ conditionis, quorum vno exuiſti, quantum vobis licet, inſelicitatem; altero etiam exiſtimatis vos eſſe felices. Quo ſit vt non ampliùs, quod ego cum multis ob veritatis amorem tanta paſſi dolebamus, dolore afficiat. Quid enim mortales dare poſſunt præclari, cùm nihil habeant præter gratiam tuam, quæ ſui non eſt arbitrij, aut auferre, cùm nihil beatum ſit apud illos. Si potuit Vir vnus geometricis figuris intentus non ſentire mortem, aut ſaltem patriæ ruentis caſum, nec exitij instantis metum: quid ego, aur alius quiſpiam intentus in tuum benignum iubar, mali in morte ſentire poterò? Ruant faces, tela, carnifex inſtet, filios in tormentis alius diſcruciet, fama, nomen peſſum eant: quid è vita, quæ cum amore tuo coniuncta ſit, adimere poterunt? Exigui ſumus, & ex minimis coacti, mirari que cogimur minima, cùm magna non intueamur. Sequimur anxie vmbraſ, donec veras res videre contigerit. Non poſſumus deſpicere terrena, delicias applauſu que mortaliū, quovſque te non viderimus. Eja, eja mortales, qui vobis laruaſ fingitis, deos alienos, & aliena ſequentes? hoc ipſum quod totum eſt, qui omnia poſteſt, cuique omnia debetis, relinquitis? En ingratum facinus, maximam amētiā, miſeram calamitatem? Vitam omnibus præſtas tu ſolus, atque aded abundè vt omnia germinent. Ex te ſecundus ille amor generandi, ſobolem fouendi, educandi, atque etiam inſtituendi, totus manat: ſed ad eos quos etiam magis diligis, etiā virtutis amor, atque ipſa denique virtus; inde etiam præclarum veritatis ſtudium, ac demum ſapientia ipſa manat. Nos verò amentes ex cordēſque mortales, colimus aur Dæmoneſ, aur alia turpiora. Eſt aliquid ſapere in vno homine, & admiramur ſiquem viderimus excellentem at in omnibus qualis ſcientia? Ea verò harum quæ hic ad ſunt, minima portio: at tua proſuſ infinita eſt, nullo illa tuo terminatur, vt crassa rei effigie ducar. Quid ergo eſt vt poſtquam in longum, dicam, non terminatur, vel in latum, vel profundum, ſinem aliquem habeant? Si igitur vndequeque immenſa eſt ac infinita, neque hoc ipſum quod intuemur, circumſcriptum ſinibus vllis exiſtimabimus. Sed eja timemus mortem inopinam, gloriam nominis extingui, ſobolem deficere, monumenta noſtra aboleri, aboleri ſapientiam? Non ſat rectè, neque prudenter. Vita quidem, atque gloria noſtra omnis in te vno repoſita eſt, ſapientia in omnibus his qui te circumſtant, atque abundè nullius rei maior copia. Solùm apud nos vmbraſ quædam & exigua pars habetur, cætera omnia foccunda ſunt verâ & ſolidâ ſapientiâ: ſeu ad mentes haſ, ſeu vitas, ſeu quæcunque ſunt antè locum, quibus hoc ipſum quod tu es, immenſum repletum eſt, ſeu ad te ipſum. Stipula noſtra ſola reliqua eſt, in qua ne pereat ſapientia, periclitamur. Quid hoc eſt

aliud quàm si metueremus, ne in abundantia optimorum piscium marinorum uiuentium pro apparatu conuiuij præparatorum, quisquam metueret, quòd sordidus pisciculus è stagno ac iam semiputris abiiceretur. Nonne uidetis mortales, quicunque huc peruenire potuistis, quàm splendida sint omnia, quàm clara, quàm sapientiâ plena? Vos ergo timetis, ne umbra illa uestra atque confusa opinio uobis pereat. Cæterùm quod ad opes attinet, quid miseri accidere potest, cum paucò pane, atque pomis, & aquâ Natura contenta sit? Reliqua sunt ad cupiditatem, quâ carere decet eos qui te cupiunt; aut ad fastum, qui eorum solùm esse debet, qui conditionem propriam ignorant. Extinguentur monumenta & soboles? Et hæc in omnibus extinguentur, licet in quibusdam paulo seriùs. Verùm si iam natos filios amittere durum est, an putas, ò mortalis, semper posse superesse? At si animum illorum? quomodo meliùs quàm hic apud uos esse poterit? aut felicior, aut amabilior? An quemadmodum qui ligneas & lapideas statuas coluerunt, uobis quandam felicitatem plenam nugis, fabulis, inscitiâ atque inani spe? At & cum illis bene actum est à te, ò Numen, qui plura illis tribuisti, quàm sperarent, imò quàm uel exigere auderent. Ergo quàm immensa in nos sunt tua beneficia, ò iubar, & quæ occulta sunt transmissâ natura ministra? Genitos esse, nutriti, adulescere, ualere, robore præstanti esse, conficere posse quæ edimus ac bibimus, aduersa tot propellere, alios nobis similes generare, tot membra, partes, meatus in usus nostros, nihil otiosum, nihil quod nobis esset inutile. Et quæ nos cognoscimus ipsi, uidere, audire, ambulare, recordari, tot sensus, tot vires mentis ac corporis: sed præter id quæ supra hæc communia sunt, artes, scientiæ, ordines, commoda, domus, equi, currus, naues, regnare & imperare, aut in Republ. autoritatem habere, leges, iudicia, magistratus: tum uerò maiora sunt, iungi cum his qui hic astant numinibus, arcana Naturæ cognoscere, & Dininarum rerum in mortalitate esse participes. Verùm quod maximum est, quòdque nec sperare, nec petere, nec uelle ausi essemus, vnâ habere cum his mentibus coniunctam naturam, mentis que immortalitatem, cuiusnam tantum est hoc beneficium, quàm tuum? cuius tanta benignitas, tanta liberalitas? Nonne tua hæc atque gratuita. Quoniam factò, aut dictò, aut cogitatione ista promereri potuimus? An sordidis nostris desideriis, aut impiis factis, aut inanibus uerbis? Tu tamen amplissimâ liberalitate ac munificentia tuâ nos reos maiorum criminum effecisti: priùsque nos desinemus esse improbi, quàm tu beneficis. Qui cum non solùm in hoc nostrum humanum genus, mentis que capacius altæ, animam, vitam ac scientiam infudisti, sed etiam usque ad culices, pulices, formicâsque tua illa immensa benignitas permeet, nullo fastu, nullâ ambitione, aut indignatione maculata uel obscurata. O? prouidentiam ineffabilem, ò liberalitatem immensam! ò amorem infinitum atque purissimum? Qui maluisti tua dona immortalia communicare, negle&is at-

que despectis his inferioribus, quàm uel minimum huius sordidæ materiæ, & abiectæ Hyles, & rapacis inconstantisque fecis, inornatum relinquere. Luunt animalæ illæ pœnas, sed cum dulcedine huius uitæ & sensuum illecebris. Non poterat totum incorporeum fabricari, si debuerat esse perfectum. De fuisset locus, tempus, uicissitudòque rerum ac uarietas, quæ magnam affert voluptatem: nec sensus præstantia dignitatem recipere poterat, si corpora omnino defuissent: At propositis corporibus animæ restabant. Vbi enim suauitas odorù, dulcedo saporum, pulchritudo florum sine anima esse poterant? At decuit eas esse animas, quæ hæc ingredi corpora non indignarentur aut recusarent. Creasti illas: ut enim remotiores à te, eò dignitatis ac felicitatis minoris participes fore necesse fuit. Sed tamen & illas in suo genere perfectas, & ab omni macula atque iniuria, dolore molestiâque immunes esse decuit, ut libenter munus suum subirent, nec suæ dignitatis aut officij pigret. Ita effectum est hac infinitâ & incomprehensibili sapientiâ tuâ, ut & materiæ huic deformi prospiceretur, & mundus ipse ornaretur, & sensus gauderent, nec quicquid de dignitate aut felicitate animarum deperiret. Verùm dicat aliquis, (scio enim quanta sit cupiditas mortalium omnia cognoscendi) cur non omnis moles hæc corporea pura facta est, ut omnia mortis, quemadmodum superi hi, expertia essent. Non possum, non ualeo hæc dicere, ac cuncta referuare, sed fatebor ingenuè me nescire: dicam tamen coram te, his que mentibus, quas factum hoc scire puto, quid coniecturâ assequar, non ut uera dicere in tam ardua causa posse sperem, sed ut etiam ante te mortalitatis nostræ speciem reddam, & audaciæ, & temeritatis, ac inexhaustæ cupiditatis, denique planè absolutæ stultitiæ, quæ nobis omnibus hominibus ab ipsis incunabilis indita fuit, specimen non leue referam: nam profusus infantis & perditæ amentis esse scio, ea narrare uelle quæ nesciam, his ipsis qui illa qualiter se habeant, perfectissimè norunt. Sed pergam tamen, ut morem communem nostri generis sequar: scilicet uelle alios docere quæ nesciant. Desinere oportebat in aliquid ordinem hunc à te procedentem atque finiri, nec patiebatur ipsa rerum series carere ultimo, cum ordinibus non magnitudinibus esset distincta. Cum igitur ad extremum deuenisset, Hylem ipsam confecit, inanem, uacua, exhaustam, ac penè tenebricoso uacuo similem. Equidem si eam non creasset, non usque ad extremum series ipsa rerum deducta esset, sed adhuc aliquid agendum relinqueretur. Solùm ergo facta est quando nihil melius fieri potuit, absolutis iam omnium meliorum ordinibus. An ergo par erat illam destitui? Poterat quidem, sed suæ liberalitatis esse duxit & illam animis informare, atque ad vitam reuocare. Verùm animæ ipsæ tam informe barathrum ingredi recusabant. Itaque datæ sunt illi corporeæ formæ: quas Hyle, ut est inconstans & auida, perpetuò excutere nititur, atque vnâ pro alia subiicere. Atque hæc fuit mortalitatis causa neces-

saria.

Laria. Neque ergo detractum quicquam est ex meliorum procreatione, sed quasi ex superfluo ex perpetua defluxione esse, substantiam, vitamque accepit. Sed & in hac tam peruitiaci conditione huius rebellis ac nefaria rerum ipsarum nouerca, quanta protulit admiranda tua præclara Sapientia, vt & in tam sordidis reliquiis species diuinitatis refulgeret. Primum elementa ipsa, elementorumque motus adæstat cæci circumambiens terram, metallica tot, & metalla, lapides, speciosæ gemmæ; inde herbæ, frutices, arbuta, arbores: indeque illarum ornatus, folia, flores, fructus: insecta. serpentes, animalia quadrupedia, volucres, innumera piscium genera, tot illorum admirandæ partes, conchylia, ostrea: Demum homines, & inferi, & superi, & quicquid inter illos nobilius est ipsa mortalitate, sapientius atque decentius. Opera quoque non solum horum, sed etiam eorum quæ mente carent ad stuporem vsque admiranda. Hinc mores, leges, curæque filiorum, cubicula, victus, industria: & quod magis mirum est, nullo præceptore didicisse optimè, facere quæ nesciant. Sed iam ad altiora me recipio: quandoquidem etsi hæc à nobis melius intelligantur, inter vltima tamen Diuinitatis opera, ac quasi (vt apud nos dici solet) succisua reponi debent. Iam primum Te ipsum solum, tuæque admiremur. Quod si hoc fas non est, non licet, non possumus, maiora enim sunt longè arcanis fictorum Sacerdotum Ægyptiorum atque Atheniensium, hominésque ac monstra pro Diis colentiù, & pro fabulosis seriæ horum qui tibi propius ordine astant, laudes dicamus: neque enim dubium est eas etiam omnes tuas esse, & ad Te peruenire. Et quod qui que plus intelligit, sapiensque est, ed longius se à maiestate tuâ abesse cognoscit, quoniam plus est quod comprehendere semper potest, quàm quod comprehendere. Quale illud: quod sempiternâ & inuariabili

æqualitate perpetuam & ordinatam varietatem efficiens, mundum tam pulchrè exornasti. Cæli enim sponte dum iubilant, per eandem viam euntes tot modis, nullum sibi faciunt negotium. Genita verò hoc vno, vt per eadem continentur, admirabilis illius primæve constructionis rationem retinent, vt prius totum quàm partes, & compositum quàm simplicia, præceptum tuum seruasse videantur. Nam dum totum hoc vnu simile sibi producit, innumeras illas partes singulas singulis conformat. O: immensam tuam Sapientiam, in his etiam quæ deprehendi à nobis possunt, conspicuam. Sed quanta pars hæc tanti dicam operisne an operum: cum in hoc ipso, & in immensitate tantam facilitatem, & in tam simplici facilitate tam altæ Sapientiæ specimen ostendisti. Deus ex quo omnia, mentem mihi dona. Vnde mihi tanta cognitio nisi à te: Et vt ex astantibus tibi dicere scirem, aut auderem, aut rectè possem: Dei summi vita, domina mei, serua me. Vbi & sensus, & actionum numerus, & elementorum perfectionem in vtroque retinent, & primæ preces æquâ diuisione immortalia à mortalibus seiuncta habent. Quodnam malum homini tam magnum euenire potest, quod diuinis Sapientiæ tuæ muneribus largè non superes. Modò liceat limites tangere extremos abditæ tuæ comprehensionis. Et nomen tuum nimis magnum est, quoniam Tu idem ipse es: Et qui illud suo genio prætexuere, ceciderunt, & dolo agentes in dolis perierunt ipsi, aut stirps eorum. Neque in potentia confidunt Regna, omnia enim tuo ex nutu pendent. Nisi effuderis in me lumen tuum, non possum scire quæ tua sunt, neque dicere an sanguinarium virum diligas, qui asserat se ob mandatum tuum hæc facere. Ignotum enim mihi est, an humanâ manu placeat vindicta improborum, & legem tuam contemnentium.

